

PROF. DR. HALÛK KARAMAĞARALI'YI DA KAYBETTİK

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Bölümü ve Gazi Mimarlık Bölümü'nün emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Halûk Karamağaralı 29 Ocak 2009 tarihinde sabaha karşı Ankara'da vefat etti. 30 Ocak Cuma namazından sonra kılınan cenaze namazından sonra Yeni Mahalle Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi.

Üniversite, siyaset ve aile çevrelerinden kalabalık bir cemaat Beyhan Hanım'ın vefatından sonra tekrar araya gelip büyüklerine ve hocalarına son görevlerini ifa ettiler.

Karamağaralı'lar uzun süre Ankara İlahiyat Fakültesi'nde Ord. Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin'in kurduğu Türk-İslam Sanatları Kürsüsü'nde birlikte çalıştılar. Bu kürsüden binlerce öğrenci Halûk Bey'in etkili hitabeti, disiplinli dersleri, inceleme gezileriyle Türk-İslam sanatlarına aşına oldu. Her ikisi de Ahlat, Ani vb Ortaçağ yerleşmelerindeki kazalarıyla Selçuklu Arkeolojisine önemli katkılar yaptılar. En önemlisi de kitapları ve derinlikli araştırma yazıları ile Anadolu Türk Sanatına önemli hizmetlerde bulundular.

Prof. Dr. Halûk Karamağaralı: 1923 İzmir doğumluydu. Ailesi Yozgat'ın Karamağara ilçesinden gel-

**Prof. Dr.
Haşim KARPUZ**

medir. İlk ve orta öğrenimi babası Yümni Beyin memuriyeti dolayısı ile değişik şehirlerde tamamladı. Erzurum Lisesinde A. Şerif Beygu Beyin öğrencisi oldu. Ankara Üniversitesi DTCF'nin Arkeoloji Bölümünü bitirdi. "Beylikler Devri Ahşap Minberleri" konulu doktora tezini hazırladı (1955). "Anadolu Moğol

İstilasından Sonra Yapılan Dinî Mimari Eserlerde Görülen Plan ve Form Özellikleri" konulu çalışması ile doçent oldu (1965). 1973 yılında Ahlat kazılarını başlattı. 1983 yılında Profesör oldu. Bilimsel araştırmalarının büyük bir kısmını Selçuklu camilerinin, külliyelerinin, hanlarının aslı durumlarının çözümüne ayırdı. Mevlâna Türbesi, Kayseri Hunat Külliyesi, Konya Ulu-Alâeddin Camii, Konya Sahip Ata Külliyesi bunlardan bazılarıdır.

Halûk Bey, güçlü bir bilim adamı ve mümtaz bir Türk milliyetçisi olarak yaşamıştır. Öğrenciliğinde (1944 yılı 3 Mayıs) Türkçülük hareketlerine katılmış, daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi'nin üst yönetiminde görev almıştır.

Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı: Beyhan Yörükhan 1934 İstanbul doğumluydu ve ilâhiyat profesörü Yusuf

Karamağaralı ailesini ziyaret: Haşım Karpuz, Ali Baş ve Remzi Duran

Ziya Yörükhan'ın kızıydı. İlk orta, lise öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra Ankara İlahiyat Fakültesine girdi. Mezun olunca Ord. Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin'in asistanı oldu. "Muhammed Siyah Kalem İmzalı Minyatürler" çalışması ile doktorasını yaptı. Halûk Karamağaralı ile evlendi. Ahlat Mezar Taşları ile doçent oldu (1971). Minyatürler, mezar taşları ve tekke yapıları ile çok sayıda makalesi bulunan Beyhan Karamağaralı Doç. Dr. Nakış Karamağaralı'nın annesiydi.

Beyhan Hanım Halûk Beyin sert, otoriter tutumuna karşı, güler yüzlü naif bir kişiliğe sahipti. Her ikisi de

çok sayıda yüksek lisans ve doktora yöneterek Anadolu çocuklarının akademik kariyer yapmalarını sağladılar. Başta İlahiyat, Güzel Sanatlar, Edebiyat fakülteleri olmak üzere birçok bölümde öğrencileri öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Her ikisi de yaptıkları kazılarla Türkiye'de Ortaçağ Arkeolojisinin gelişmesine katkı sağladılar. Sağlıklarında her ikisi içinde birer hatıra kitabı yayınlamıştır:

Prof. Dr. Halûk Karamağaralı Armağanı, Ankara, 2002.

Sanatta Anadolu Asya İlişkileri Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan, Ankara, 2006.

Beyhan Hanım 1982–1986 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde başkanlık yapmıştır. Halûk Bey'le birlikte Konya'da en az beş doktorant yetiştirmiştir. Bu arkadaşlarımızın çoğu profesör olmuştur. Halûk Bey derin arkeoloji bilgisi ile Alâeddin ve Sahip Ata Camilerinde yaptığı kazı ve sondajlarla yapıların asli durumlarını ortaya çıkarmıştır. Hepimize büyük emekleri geçen merhum hocalarımızı rahmetle anıyoruz.

PROF.DR.BEYHAN KARAMAĞARALI
(1934-2008)

NE OLUR KALDIRIN ŞU LEVHALARI !

Yrd. Dr. Hasan
ÖZÖNDER

Cumartesi günleri benim, öteden beri, Konya kültür ikliminde gezi günlerimdir. Genellikle yalnız başıma, bazen de benim bu alışkanlığımı bilip de beraber olmak isteyen birkaç dostumla birlikte, bir plân dahilinde Konya'nın değişik köşelerini gezer, ziyaret eder, incelemelerde bulunurum. O günler bırakırım masabaşı çalışmalarımı, alırım fotoğraf makinelerimi ve kameramı, dalarım Konya'nın tarihî semt, yöre ve sokaklarına. Orada beni ne sürprizler bekler bilerseniz. Neler bulurum, neler görürüm neler.. Konya o kadar zengin, o kadar güzel, o kadar cömerttir ki, beni hiç eliboş döndürmez. Akşama doğru evime, yorgun ama birçok belge ve bilgilerin verdiği sevinçle dönerim. Bu hemen her zaman böyle olur. Konya'nın tarih kokan semt, mahalle ve sokakları, sanki her gün yeniden kuruluyor, her hafta biraz daha genişliyor; belgeler, bilgiler her gün biraz daha artıyor, zenginleşiyor gibi gelir bana.

Cumartesi sabahı evden ayrılışım da kendimi, deryaya olta atan bir balıkçıya benzetirim. Bir balıkçı, sabır ve içerisinde denize attığı oltaya takılacak balığı nasıl büyük bir tevekkülle beklerse, ben de o gün kalemime, objektifime takılacak nasibimi sabırla beklerim. Bazan bir hamsi, bazan da bir derya kuzusu. Nasip meselesi. Hepsine de razıyım. Önemli olan oltanın boş çıkmaması. Ve şükürler olsun ki, cömert Konya'nın ilim, fikir, kültür ve sanat denizi, beni bir sefer olsun nasipten mahrum etmedi. Sadaka Taşları'nı böyle buldum; Nice cami, mescid, çeşme kitabelerini; Kuzgunkavak'daki muhteşem Deve-

ciler Konağı'nı böyle tespit ettim. Tarif ve tasvirini not aldım, görünümünü fotoğrafladım. Çimenlikteki bir taşra camii'nin bodrumunda yaşama-ya çalışan ve o şartlarda bile eser vermeye çabalayan hattat Mehmet Ali Özkur'u böyle tanıdım, belgeledim.

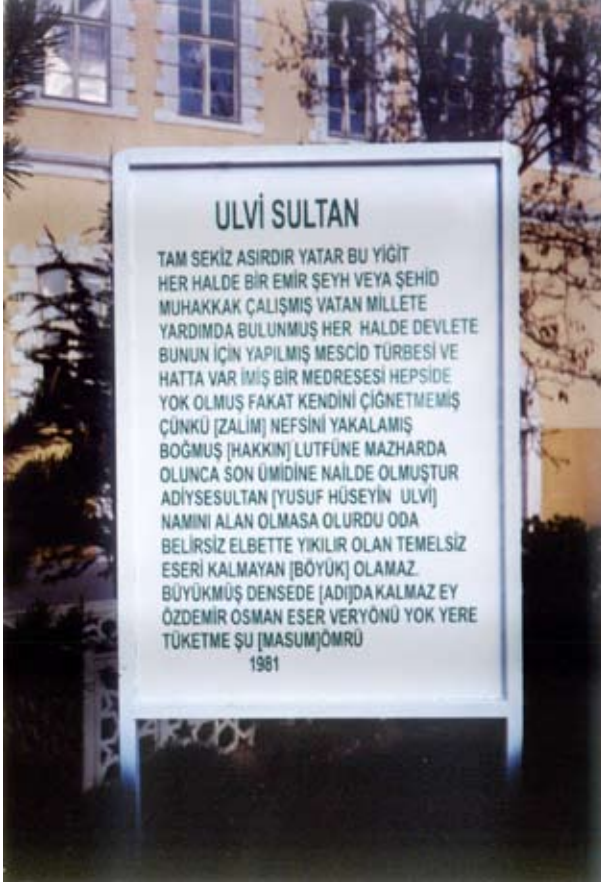
Şimdi bunların hemen hepsinin yerinde yellere esiyor. Yok olup gittiler.

Bu inceleme gezilerim sırasında, oltasına eski postal takılan balıkçı misali beni önce umutlandırıp da, sonradan üzen bazı konular da yok değil. Benim bu gün dile getirmek istediğim böyle bir konu. Üç ay kadar önce idi, Foto Ektem'in, Üçler'deki kabrinin kitabesini görmek ve fotoğrafını çekmek için giderken, Şair Şem'i'ye Fatiha okumak istedim. Baktım, kabrinin ayak tarafında, daha önce görmediğim bir metral levha.. Merakla yaklaşıp, üzerindeki satırları okumağa başladım. "Âşık Şem'i (1782-1839). 1830-1839 tarihlerinde İhtisap Ağası (Belediye Başkanlığı). Görevini yapmıştı." diyen satırlar. Altında da, mezar kitabesinin yeni yazıya çevrilmiş metni.

Belli ki, iyi niyetle yapılmış. Bir hizmet ve hayır umulmuş. Ama, yanlış ve yanıltıcı. Kitabe yer yer hatalı. Okumanın becerilemediği yerler de, uydurma kelimelerle doldurulmuş.

Levha bu haliyle Şair Şem'i'nin ruhunu rahatsız ediyor. Konya'yı ve Konyalı'yı mahcup ediyor, küçük düşürüyor. Başka yerlerden gelen yerli, yabancı ziyaretçiler arasında, ehil kişiler, Konya'da bunu okuyacak veya yanlışını düzelterek kimse kalmadı

mı diye Konyalılar'a haklı sitemde bulunmuyorlar mı zannediyorsunuz?. Dünya çapında müzelerin, kütüphanelerin İlahiyat Fakültesi'nin, Doğu Dilleri Bölümü'nün bulunduğu Konya'da, bu işin ehli nice değerli şahsiyet mevcuttur. Bunlara danışmadan, istişare sünnetini yerine getirme-

den yapılan bu tür işler, sevap yerine günah, iyilik yerine fenalık getirmektedir. Bir sürü okuma ve yazma hataları ile "keyfe mâ yeşâ", sorumsuzca yapılan bu işler, Konya'mızın parlakan kültür yıldızını da gölge düşürmektedir.

Meseleye vâkıf kişilerin acı acı ve manidar tebessümlerine konu olan anlamsız levhalardan biri de, Hükümet Konağı'nın batısında bir zamanlar mevcut iken, belediye tarafından yıktırılarak yok edilen Selçuklu ma-

muresi Ulvî Sultan Türbe ve Mescidi'nin arsası üzerine dikilen tabelâdır. Kimin tarafından yazıldığı, dikildiği bizim için meçhul olan bu levhadaki uzun ibare, yenilir yutulur cinsten değildir. Düzmece satırlarını burada tekrarlamaktan sıkıldığım için, sadece sunduğum fotoğrafından ne mene şey olduğunu görecektir ve benim bu titizliğime ve duyarlılığımıza siz de hak vereceksinizdir. Mekân ile hiç alâkası olmayan, tamamıyla ilgisiz ve sözde hamasî ifadeler taşıyan, bilineni meçhul gibi göstererek sözümlerine ona malumat-furuşluk taslayan bir kendini ve haddini bilmezden erinmeden, sıkılmadan yazıp, yazdırıp, diktirdiği bu kapı büyüklüğündeki levhanın da bir an önce oradan kaldırılarak yerine gerçekleri yansıtan, ilmi ve estetik bakımdan da oraya lâayık bir tanıtım levhasının yerleştirilmesinin gerekli olduğuna inanıyorum.

Hattâ bunun en güzel çözüm yolu, Konya'nın, Selçuklular zamanında inşa edilmiş kilometrelerce uzunluktaki dış surlarını ihyayı düşünen yetkililerin, ondan önce buradaki mescid ve türbeyi restitüsyonla ihya etmeleri çok daha elzem ve yerinde bir hayırlı hizmet olacaktır. Bu sayede, yediyüz yıldan beri Konyamıza, Konyalılarımıza emanet edilen, muhteşem mihrabının ve yıktırılmazdan önceki genel durumunu gösteren fotoğrafının elimizde bulunduğu bu eserler de, eski hüviyetine kavuşacak ve yıllardan beri üzerinden gelip- geçilerek çiğnenilmekte olan değerli bir Selçuklu büyüğü bu ızdıraptan, bizleri de bu büyük vebalden kurtarmış olacaktır.

İlgililerden ve yetkililerden izin almadan yapılan bu tür müdahaleler, üniversite şehri Konyamız'da bilgi kirlenmelerine sebebiyet vermektedir. Hava ve çevre kirliliği kadar bilgi kirliliğinin de bizlere zarar vermekte olduğu kanaatindeyim. Binaenaleyh, önlem alınmasının yerinde olacağına inanıyorum.

Bundan yirmi yıl kadar önce biri-

si, Sadreddin Konevî Türbe ve Camii'nin hemen güneyinde tam karşısında bulunan harap küçük mezarlığın duvarına diktiği, komik ifadedeli ve komedi ibareli metal levhayı hatırlıyorum. O kadar hayret etmiş ve üzülmişim ki, yazılanlar hâlâ hatırımdadır. Şu gülünç ibare yer alıyordu: "Kaside-i Berde sahibi İmam-ı Basîrî burda yatmaktadır. Ruhuna fatiha". Bu cesur zat bu satırları ile, meşhur "Kaside-i Bürde"yi "Berde" haline sokmuş ve asırlardan beri Şam'da ebedî uykusunda bulunan "İmam-ı Bûsîrî"yi sözüm ona, Konya'ya getirmiş ve bu mahzun mezarlığa gömüvermişti. Gülünç ve çirkin levhanın fotoğrafına hâlâ bakar bakar acırım.

"Tahir Paşa Camii" diye anılan Dursunoğlu Camii'nin kapısı üzerinde, bir zamanlar "İlk Osmanlı hutbesi burada okundu" diye bir levha vardı. Bilmiyorum şimdi de duruyor mu? Kim yazdı, kim yerleştirdi belli değil. Hiçbir resmî hüviyeti yok.

Sağa, sola bu şekilde ciddiyetten uzak, gerçeklere ters ve hiçbir resmî imza ve hüviyet taşımayan levhaların hangi birini anlatalım; Yanlışların hangisini düzelteyim? O kadar çok ve fâhiş ki... Hani bir tabir vardır: İnsan, şeytan taşlamaktan, tavaf etmeye vakit bulamıyor. İşte öyle.

Bir zamanlar birisini tanıdım; işi gücü yok, kendi kendisine görev çıkarmış. "Câhil, cesur olur" ya işte öyle; cesur, ciddi, hayırhah görüntülü, iddialı ve heyecanlı. Bu adam, şehrimizdeki tarihî eserlerin duvarlarına, gerçeklere uymayan satırları hâvî, göz zevkinden, gönül estetiğinden mahrum levhalar çakardı. Önce zevksiz boyanmış teneke ve saç levhalarla başladı, sonra cam ve çerçevesi olanlara terfi etti. Nice zaman söyleye söyleye, uyara uyara, vebalini anlata anlata vaz geçirinçeye kadar neler çektik bir bilerseniz. Bu zat, vakit buldukca, aldığı beş liralık yağlı boya ile, tarihî mescid ve camilerimizin ahşap ve taş minber veya mihrabını da, sevabına boyama zahmetini de gösterirdi. Yine her gördüğümüzde, yaptığı işin cinayet olduğunu anlata anlata, akla karayı seçtirinceye kadar nelere katlandık tarif edemem.

Tarihî eserleri tanıtıcı levhaların gerekli ve faydalı olduğunda şüphe yok. Ne var ki, bunun, batı ülkelerinde olduğu gibi, yetkili bir komisyonun tensibi, tespiti ile ve tiplerine uygun standart ebadlarda, kalitede, ilmî ve özlü bilgiler veren satırlarla olması şarttır. Bunun dışındakiler, gülünç duruma düşmekten, maddî sorumluluk, mânevî vebal altına girmekten kimseyi kurtaramaz.

Aczimin Giryesi

Nankör olma...

Şahsına yapılan kötülüğü affet, büyüklük olur,
Lakin vatana ihaneti affetme, nankörlük olur.

Ahmet Sevgi

KONYA'NIN ALİ HOCASI

Ellili yıllarda, bizim öğrencilik dönemlerimizde Konya'da bazılarının Ali Efendi, bazılarının da Ali Hoca dediği bir zat vardı. Ali Hoca kış-yaz bağı açık, konyunda büyük bir çalar masa saati, büyükçe bir Kur'an-ı Kerim ve birkaç kitapla dolaşır dururdu. Bazen yerlerden kâğıt topladığı da olurdu.

Ona Alâeddin Caddesi'nde, Kapı Camii ve Hükümet Binası çevresinde, çarşı-pazarda her zaman rastlamak mümkündü. Kendi hâlinde sessiz, sakin bir insandı. Lüzumsuz lâflar ettiği de pek görülmezdi. Kimseden bir şey istemez, fakat verilenleri de geri çevirmezdi.

Babam bazen yanında Ali Hoca, eve çıkagelirdi. Babam onu yedirir içirir, gönünü hoş eder, sonra uğurlardı. Babamın ona böyle davranmasının bir sebebi vardı.

Ali Hoca, vaktiyle zengin, varlıklı bir ailenin çocuğu imiş. Rüştüye tahsilini dedem merhum Sarı Ali Efendi'nin İstanbul Caddesi'nde Akif Paşa Mektebinde Özel Fuyuzat-ı Hamidiye isimli mektebinde bitirmiş. İyice bir tahsil görmüş. Babam Ali Hoca'yı buradan tanıyordu.

Fuyuzat-ı Hamidiye İlk ve Rüştüye Mektebi, 1900'lü yılların başında faaliyette olduğuna göre, Ali Hoca'nın, 1888-1890 yıllarında doğmuş olması lâzım.

Ali Hoca'nın daha önceki durumunu, bilhassa gençlik yıllarını bilmiyorum. Mahmut Sural Bey, Ali Hoca'nın gençlik yıllarında sarıklı, entarili, düzgün ve bakımlı bir vaziyette dolaştığını söyler. Akı başında bir hanımla evli imiş. Evi o çeker çevirmiş. Güzel Kur'an-ı Kerim okurmuş. Ali Hoca'nın zaman zaman da Kapı Camii'nde ezan ve aşır okuduğu da olurmuş.

Ali Hoca, hayvanlarını kırbaçlayan araba sürücülerine çok kızar, onların ahir ömürlerinde ekmek bulamayacaklarını söylemiş. Ali Hoca'nın bazen elini omuzu üzerinden arkaya doğru salladığı olurmuş. Niye böyle yaptığını soranlara da, "İşe yaramayan şeyleri arkama atıveriyorum" dermiş.

Ali Hoca'nın halk arasında pek çok menkıbe ve kerametinden bahsedilir. Yine Mahmut Sural Bey'in anlattığına göre, adamın birisi, Ali Hoca'ya sık sık ne zaman öleceğini sorarak takılır durmuş. Fakat Ali Efendi adama cevap vermeden geçer gidermiş. Adam bir gün Ali Hoca'yı yakalayıp, "**Ben ne zaman öleceğim? Bugün mutlaka söyleyeceksin.**" diye iyice sıkıştırınca Hoca adama, yılıyla ayıyla, bir merkep üzerinde öleceğini söyleyivermiş. Hakikaten adam, hocanın haber verdiği tarihte, bir merkep üzerinde ölüvermiş. (1) Bu olayın aslı var mı, yok mu gerçekten bilemiyoruz, ama benim bildiğim bir olay var ki, aynıyle vaki...

Yukarıda babamın zaman zaman Ali Hoca ile görüştüğünden bahsetmiştim. Babam altmış yaşlarında iken Ali Hoca birkaç sefer kendisine sormadığı hâlde, "**Sen seksen yaşında öleceksin**" demiş. Ali Hoca 1960'lı yıllara doğru vefat etti. Gerçekten babamı da hocanın dediği gibi seksen yaşında kaybettik.

Ali Hoca son zamanlarında bir hayli yaşlanmış, yetmiş yaşının üzerinde beli bükülmüş bir vaziyette idi.

Toplum arasında her dönemde eksik olmayan, deliler ve meczuplar vardır. Bunların pek çoğu roman ve hikâye kahramanları arasında yer almıştır.

Meczubun kelime anlamı, cezp edilen demektir. Çoluk-çocuk veya kendini bilmez çok az insan dışında, halk bunlara genellikle iyi davranır, gönüllerini hoş etmeye, isteklerini yerine getirmeye, onları kırmamaya ve incitmeye çalışır. Doğru olan da budur. Bunların çoğunu halk veli olarak bilir. "**Deli olmadan veli olunmaz**" sözü de bunlar için kullanılır. Bunların gerçek durumlarını da Allah'tan başka kimse bilemez. Aynı zamanda bunlar, toplumun renkli simalarıdır.

Güler yüzlü, sevimli Ali Hoca'mızı rahmetle anıyoruz.

1. Mahmut Sural, "50 Yıl Öncesi Her Yönüyle Konya" Yeni Konya 1975, dizi yazı.

BİR EĞİTİM ÖĞRETİM SEFERBERLİĞİ ÖRNEĞİ: KONYA ISLAH-I MEDARİS-İ İSLAMİYYESİ'NİN KURULUŞU

Ahmet ÇELİK

Osmanlı tarihinin kuruluş, yükseliş, gerileyiş ve çöküş yönünde bir seyir takip ettiğini ileri süren model, yapılan araştırmalarla geçerliliğini yitirmiştir. Bu araştırmalar, Osmanlı İmparatorluğunun değişmediği, yeniliklere ayak uydurmadığı, bu yüzden de yıkıldığı yönündeki genellemelerin 19. Yüzyıl pozitivist felsefenin ideolojik bir tarih tasavvurunun sonucu olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devletinin kuruluş dönemi siyasi, iktisadi ve toplum yapısı ile Kanuni dönemi ya da II. Mahmut dönemi siyasi, sosyal, iktisadi yapısı arasında oldukça önemli değişiklikler gözlemek mümkündür. Avrupa'nın 18.yüzyıl sonrası kaydettiği büyük dönüşüm kendine has bir değişim olmasına karşın Osmanlı İmparatorluğu'nun da kendine has bir değişim içinde olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. 19.yüzyılda Osmanlı'daki bu dönüşüm İlber Ortaylı'nın da isabetle belirttiği gibi 'değişimin değişmesi' olgusuyla açıklamak daha isabetlidir. Tarihin hızlandığı bu dönemde bütün toplumsal süreç ve kurumların gerilemediğini fakat modern dünya sistemine kendine has bir uyum içine girdiğini söyleyebiliriz. Bu söylediklerimize bir örnek olması açısından Osmanlı son dönem eğitim sistemini ele alan bu çalışma değişimin zihniyet tahlili açısından da büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan bu çalışma ile Osmanlı'nın merkezden çevreye doğru modernleştiğine dair yaygın kanaatin Osmanlı son dönem taşrasında önemli bir yer tutan Konya vilayetinde medreselerin ıslah çalışmaları örnek olayından hareketle test etmiş olacağız.

Osmanlı Devleti'nin yükseköğretim seviyesinde eğitim veren medreselerde, XVI. yüzyılın sonlarına doğru bir 'gerileme' olduğu fikrine baştan mesafe koyduğumuzu belirtelim. Bu yüzden Tanzimat sonrası iyileştirme çalışmalarını uyum refleksinin bir ürünü olduğunu düşünüyoruz. Sorun bize kalırsa uyumun yönünden çok hızıyla alakalıdır. Batı'nın bu hızlı değişimi Osmanlı için bir anomi (çatlama/yarıma)'dır. Anomi ile Osmanlı medeniyetinin kendini algılayış biçimindeki bir kırılmayı değil projelerinin artık değişmesi gerektiğine dair fikrin ön

dalgaları olduğunu yeri gelmişken belirtelim.

Bu ön dalgaların etkisiyle 26 Şubat 1909 tarihli Medaris-i İlmiye Nizamnamesi ile medrese tahsili on iki yıl ve dini ilimlerin yanında matematik, coğrafya, tarih, felsefe, fizik, kimya, astronomi ve kozmografya gibi dersler medrese müfredatına dâhil edildi. Proje aslında eğitimin iyileştirilebileceği yönündeki umutların yeşermesi açısından oldukça önemli bir adımdı. Ancak eğitimdeki ıslah teşebbüsün sonuç verebilmesi için her şeyden önce süreklilik olması bunun yanında devletin her vilayetinde uygulanması zorunluluktadır. Taşrada ulemanın eğitimin ıslah edilmesine tepkisi o dönem çalışmaları incelendiğinde olumlu olduğu görülmektedir. Aşağıda eğitimde ıslah çalışmalarında öncülük yapmış bir Osmanlı vilayeti olan Konya'nın katkısı analiz edilmeye çalışılmıştır. Diğer illerdeki medreselerin mevcut durumlarını korurken Konya'nın bu dönemde bir atılım içinde olması ayrıca araştırılmaya değer olduğunu gösterir.

A-) BEKİR SAMİ PAŞA MEDRESESİ (PAŞADAİRESİ)

1845'te kendisi de Nakşibendî tarikatına mensup olan Konya valisi Ebu Bekir Sami Paşa⁽¹⁾ tarafından "Bekir Sami Paşa Medresesi" adı altında bir medrese yaptırıldı. Bu medreseye "Paşa Dairesi" de denirdi. Bekir Sami Paşa Medresesi Alâeddin Tepesi ile Hükümet binası arasında, İplikçi Cami'nin karşısı ve şimdiki Merkez Bankası'nın bulunduğu yerde idi. 14 odası, bir dersliği ve bir de camii vardı.

1845'te Himmet Efendi senelik 700 Kuruş ücretle müderrisliğe getirildi. Himmet Efendi takva, güzel ahlak ve irfanıyla tanınmış âlimlerdendi. Himmet Efendi, 1862'de Konya'da vefat etti. Şems mezarlığına defnedildi. Mezar taşında: "Merhum Bekir Sami Paşa hangâhı postnişini rical-ı Nakşibendiyye'den Hacı Himmet Efendi ve

(1) Muzaffer Erdoğan, Ebu Bekir Sami Paşa, Konya Halkevi Dergisi, sy: 118-119, Ağustos, 1948

hafidi Mustafa ruhlarına fatiha 1279” yazılıydı.⁽²⁾

Himmat Efendi'nin 1862'de vefatından sonra bu medresenin başına Bozkırlı Şeyh Muhammed Kudsi (Hoca Memiş) Efendi'nin oğlu ve halifesi Şeyh Muhammed Bahaeddin Efendi getirildi. Muhammed Bahaeddin Efendi 1906'da vefat edinceye kadar 44 yıl bu medresede eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürdü. Muhammed Bahaeddin Efendi'den sonra görevini oğulları Zeynelabidin, Rıfat ve Ahmed Ziya efendiler devam ettirdiler.

Bekir Sami Paşa Medresesinin ikinci defa inşası ise II. Meşrutiyet döneminde olmuştur. 1909 yılında Bekir Sami Paşa Medresesi (Paşadaresi) yıktırılarak iki katlı modern bir bina yaptırılmış ve İslah-ı Medaris'e dönüşmüştür. Bekir Sami Paşa Medresesi ile İslah-ı Medaris yer, müderris ve vakıf olarak birbirinin devamıdır.⁽³⁾

B-) CEMİYETİN KURULMASI

İslah-ı Medaris açılmadan önce “**Konya İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyesi**” adıyla bir cemiyet kurulmuştur. 30 Eylül 1909 tarihli Meşrik-i İrfan gazetesinde şöyle denmektedir:

“**Bir emri hayra teşebbüs. Mahza medaris-i İslamiyenin islah ve terakkisi niyyet-i halisesiyle Konya İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyesi namıyla memleketimizde bir cemiyet tesis edilmiş matbaamızda bu emr-i hayra delaleti maal-iftihar kabul etmiştir. Gelecek nüshamızda nizamnamesi, iştirak eden zevatı kiramın esamisi) ianenin miktarıyla birlikte ilan olunacaktır. Cenabı hak muvafak buyursun.**”⁽⁴⁾

C-) NİZAMNAME

Bundan sonra 3 Teşrin-i evvel 1909 tarihli Meşrik-i İrfan'da “Konya İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriye namıyla tesis eden Cemiyet-i Hayriye'ye mahsus” 17 maddelik bir nizamname yayımlanır. Bu nizamname İslah'a öğrenci alımıyla birlikte daha çok ekonomik ve idari yapıyla ilgilidir.⁽⁵⁾

Bununla birlikte 43 maddelik bir nizamname daha yayımlanır. “**Konya'da Müteşekkil İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyesi İdaresi Altında Bul-**

nan Medaris Mahsusu Nizamname” adı altında 12 sayfalık olarak yayımlanan bu nizamname ise İslah-ı Medaris'deki eğitim işleyişi ile ilgilidir.⁽⁶⁾

D-) CEMİYETİN KURUCULARI

İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyesi kurucuları hakkında Meşrik-i İrfan'da “Vilayet Havadisı” bölümünde şöyle haber vermektedir

“Şehrimizde müteşekkil İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyesi'ne mahsus nizamnamenin intişarı vesilesiyle cemiyeti teşkil eden aza-yı kiramın âtiz-zıkr zevat-ı kiramdan ibaret olduğu tahkikat-ı ahiremizle anlaşıldığından esami-i mumi ileyhimi gazetemiz sütununa ber vechi zîr-i kemal-i iftiharla nakl eder ve muvaffakiyet namelerini Cenab-ı haktan niyaz eyleyiz.

- 1- Müsevvit faziletli Mehmed Efendi⁽⁷⁾
- 2- Ulemadan Ağrılı Mustafa Efendi⁽⁸⁾
- 3- Faziletli Mehmed Tosun Efendi
- 4- Muhaddiszade faziletli Hasan Efendi⁽⁹⁾
- 5- Şeyhzade faziletli Rıfat Efendi⁽¹⁰⁾
- 6- Demir tüccarından Hacı Mehmed Efendi
- 7- Burhanzade Hacı Mustafa⁽¹¹⁾

E-) ISLAH'IN KURULMASINDA MADDİ YARDIM EDENLER

Bu kuruculardan sonra ise Konya'da İslah-ı Medaris-i İslamiyye'nin ilk temelini atıp cemiyete iştirak eden kimselerin isim listelerini ve medreseye aylık ya da bir defaya mahsus yaptıkları yardım miktarlarını listeler halinde 3 Teşrinievvel 1909'dan başlayarak belirli aralıklarla 21 Mart 1910 yılına kadar Meşrik-i İrfan gazetesinde yayımlanmıştır. 15 tane tespit edebildiğimiz listeler şöyledir:

ISLAH-I MEDARİS HAKKINDA ZEVAT-I MUHTEREMİN VERDİKLERİ İANE BER VECHİ ATİDİR

(6) Nizamnamenin orijinali İbrahim Konyalı Kütüphanesi Arşiv no: 3505'dir. Bu nizamnamenin sadeleştirilmiş hali için bakınız: Caner Arabacı Konya Medreseleri, 499-506

(7) Sarı Müsevvit, Bozkırlı, vf. 1920; Bakınız: Mehmet Ali Uz, Konya Alimleri Ve Vellileri, 299

(8) Vefatı: 1922, Uz, Konya Alimleri Ve Vellileri, 330

(9) Vefatı: 1940: Mehmet Ali Uz, Konya Alimleri Ve Vellileri, 390

(10) Vefatı: 1920; Muhammed Bahaeddin Efendi'nin oğludur. 1920'de idam edildi.

(11) Meşrik-i İrfan 8 Teşrinisani 1909

(2) Veli Sabri Uyar, Konya Bilginleri, Konya Halkevi Dergisi, sy: 118-119, Ağustos, 1948

(3) Bakınız: Ali Osman Koçkuzu, Paşa Dairesi Fahrettin Kulu ve Haciveyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi'lerin hayatı, Konya, 2004

(4) Meşrik-i İrfan 30 Eylül 1909

(5) Meşrik-i İrfan 3 Teşrinievvel 1909

Tablo:5

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHIYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI KURUŞ	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	961	3.719
Muhaddis Medresesi müderrisi Hasan Efendi	2	
Ahmet Rüşdi Efendi	20	
Tüccarından Kalfazade Hacı Musdal Ağa	10	
Berber esnafından Ölübekledi Mahallesinden Mehmet Usta	2	
Ahmet Nazif Efendi	2	
Piri Mehmet Paşa Mahallesinden Süllüzade Hüseyin Efendi	2	
Hükümet Caddesinden Hakkak Halid Efendi	2	
Pisili Mahallesinden Carecizade Hacı fahri Efendi	5	
Halil Efendizade Ahmed Hulusi Efendi	5	
Bozkır Dere'sinden Zincirli Mahallesinden İbrahim Efendizade Mehmet Efendi ⁵	2	
Yekün	1.013	3.719

Tablo:6

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHIYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI KURUŞ	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	1046	3.719
Ulemadan Müsevvit Mehmet Efendi	2	
Ulemadan Ağırsılı Mustafa Efendi	2	
Hacı Mahmudzade Ahmet Hilmi Efendi	5	
Tüccardan Tahralizade Ali Efendi	8	
Hacı Tahir Ağazade Ahmet Rifat Efendi	5	
Burhanzadeler şeriki Mehmet Tahir Efendi	2	
Bozkır'ın Avdan karyesinden Hacı Zahreddin Efendizade Hacı Mehmet Efendi	20	
Hacı Halil Efendizade Emin Efendi	2	
Burhanzade Hacı Mehmet Efendi	20	
Tüccardan Aksekili Osman Efendi	5	
Nehru Kâfur Mahallesinden Şeref oğlu Hüseyin Efendi	10	

Konya'nın Kayacak Araplar Mahallesinden Müninzade Halil Ağa ⁶	2	
Yekün	1.126	3.719

Tablo:7

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHIYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI KURUŞ	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	1.126	3.719
Burdur eşrafından Tayyazade İbrahim Efendi		40
Kara Hafız Dairesi'nde Senirkentli Ali Efendi ⁷		21
Yekün	1.126	3.780

Tablo:8

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHIYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI KURUŞ	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	1.126	3.780
Hamidiye Mahallesinden Göncü Hacı Abdullah Usta	2	
Yağcı Süleyman Ağazade Saatçi Hüseyin Avni Efendi	5	
Sephevan Mahallesinden Kadir Şeyhzade Hafız Ali Efendi	2	
Durak Fakih Mahallesinden Arif Efendizade Abdurrahman Şükrü Efendi ⁸	2	
Yekün	1.137	3.780

Tablo:9

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHIYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI KURUŞ	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	1.137	3.780
Kuzgun Kavak Mahallesinden Hacı Şükrü Efendizade Rüşdü Efendi	2	
Karaman'ın Kirişçi Baba Mahallesinden nalbant Hacı Mehmet Usta	2	
Karamanın Caferzade Hacı Hamid Efendi	2	
Karaman'ın Abbas Mahallesinden Hancızade Abdülkadir Efendi	2	
Karamanın Aksekili Şuhudi Efendizade Cevdet Efendi ⁹	2	
Yekün	1.147	3.780

اسلامی مدارس وقفہ ذوات محترمہ
وردگیری امانہ روجہ آیتیں :

۱۰ توبہ ایستغفار حکمہ منی اعضا
۱۱ سادہ کلام انندی
۱۲ توفیقہ منی - علمای ارسالی
۱۳ اسباق انندی
۱۴ قیاسی عربی عربی منہ - ایتان
۱۵ احمدیوش
۱۶ منی ایستغفار زائدہ غلامیوش
۱۷ مصطفی انندی
۱۸ علقہ منی انندی - علمای ارسالی انندی
۱۹ علمای ارسالی انندی - زائدہ - رائف انندی
۲۰ رائف انندی زائدہ غالب انندی

۱۹۱۷ ۱۹۱۸ بنگلہ

مہتمم اعلیٰ حضرت بوبادہ اول و آئندہ
کوسٹروکلاری حجت علیہ و معصومیت و بداد
دائری لری جہاد سرفوار شکران اولدی بولدی
علیہ علوم اعلیٰ اولدی و من مشهور اولان اقدام
و مساعیسی موجب توفیقیدر - کیتلر و داچرا
لقان امتحانلرکده ایجاز ایندی لری اعانت
مدام و واقعات بونہ کیتلرینکی میندر -
اعمالی عزمده کون کون تراید این
سوالان علیہ علمتک یوقیردی دایما تزیید
ایده سکی طیبیدر .

Mesnik-ı İrfan.
7 Mart 1910

Raif Efendizade Galib Efendi ¹⁴	2	
Yekün	1.212	4.644

Tablo:15

CEMİYET-İ HAYRİYE'YE İŞTİRAK EDENLER	MAHİYE VERİLECEK İANENİN KURUŞ MİKTARI	BİR DEFAYA MAHSUS OLMAK ÜZERE VERİLEN İANE MİKTARI-KURUŞ
Yekün	1.212	4.644
Bozkır'ın Hoca karyesinden Abdulhalim Efendi	10	
Fart karyesinden Mustafa Efendi	5	
Sabit Efendi	2	
Faik Efendi	2	
Mehmet Efendi	20	
Siristad (Bozkır)'dan Memiş Efendi	5	
Hacı Hüseyin Ağazade Mustafa Efendi	10	
Hacı Yusuf Ağa	5	
Bademlilili Hacı Mehmet Ağa	3	
Hacı Ali Önbaşzade Hacı Ahmet Ağa	5	
Pehlivan Mustafa Efendi	5	
Kayapınarlı Hacı Mustafa Ağa ¹⁵	10	
Yekün	1.294	4.644

Genel olarak Sürekli yardım edeceklerini ifade eden kimselerin yardım miktarları 1.294 kuruştur. Bir defaya mahsus olarak yardım edenlerin bağışları ise 4.968 kuruştur. Bu listeleri incelediğimizde 157 şahsın ismi geçmektedir.

Tüccardan Alâeddinzade Emin Efendi ve Sivas merkez naibi faziletli Hacı Rıza Efendi (100'er kuruş), Konya Mebusu Abidin Efendi ve Konya Başarılı Hacı Osman Ağazade Mustafa Lütfi Efendi'ler (50'er kuruş) **en fazla aylık aidat ödeyenlerdendir.**

Siyasileri ilgisi de oldukça fazladır. **Maliye Bakanı Cavit** ve **Dâhiliye (İçişleri) Bakanı Talat Bey'ler yüklü bir bağışta bulunmuşlar.** Bu kampanyaya 11 milletvekili Zeynelabidin Efendi (Konya), Mustafa Asım Efendi (İstanbul), Mustafa Sabri Efendi (Tokat), Elmalılı Hamdi Efendi (Antalya), Vasfi Efendi (Karasi/Balıkesir), İsmail Mahir (Kastamonu), Hayri Bey (Niğde), Ahmet Nesimi Bey (İstanbul)de katılarak maddi katkıda bulunmuşlardır.

Burdur ve Sivas gibi diğer illerden de yardım alan İslah-ı Medaris **Konya** (Merkez Ata, Dolap Battallar, Durak Fakih, Esenli, Kalecik, Hamidiye, Hoca Habib, Hükümet caddesi, Kayacıklı Araplar, Kürkcü, Mücel-

lit, Nehru Kafur, Ölübekledi, Pisili, Pürçüklü, Sephavan, Sırçalı, Zenburi, Mahallesinden ve Ağrıs, Alibeyhüyüğü, Başara, Hatunsaray, Kuzgunkavak ve May), **Bozkır** (Avdan, Dere, Fart, Hisarlık, Hoca Köy, Kayapınar), **Hadim** Taşkent (Bademli), **Karaman** (Aladağ, Gözlü, Kılbasan,), Sarayönü, Kadınhanı (Kolukisa) gibi yerleşim birimlerinden daha yoğun yardım almıştır. Bu listede asker, bürokrat, mahkeme reisi, eşraf, avukat, ulema, müderris, muallim, tüccar, esnaf, berber, şehirli köylü vs. gibi toplumun her katmanından kimseleri görmek mümkündür.

F-) MADDİ YARDIMLARIN HARCANMA YERLERİ

Yayımlanan nizamnamenin beşinci maddesinde: "Verilen makbuzların köküyle ona muvafık tutulacak defter üzerine her üç ayda görülecek hesap, gazete ile neşrolunacağı gibi, sene başında görülecek hesap pusulası sureti tab edilerek şehri iane veren zata bir tanesi takdim edilecektir "denilmektedir. Buna göre İslah-ı Medarisin üç aylık masrafı ve toplanan yardım miktarlarını yine 10 Kânunusani 1909 tarihli Meşrik-i İrfan gazetesinde yayımlanmıştır:

"İslah-ı Medaris-i İslamiyye Cemiyet-i Hayriyyesi'den gurre-i Zilhicce 1327 tarihyle varid olan varakadır: Nizamnamemizin beşinci maddesi mucibince neşri lazım gelen hesap suretidir. Üç ay zarfındaki sarfiyatın miktarı:

Ol babbdaki nizamnamenin madde-i mahsusuna tevfiaken	Kuruş	Para
I. Şube talebesine verilen maaş	200	
II. şube için derslane rahleleri ve üstadiye ve teferruat:	76	30
Makbuz ve beyanname ve defter kâğıdı ve ücreti tab'iye ve cild ve defter bedeli:	73	30
Hatab (odun) ve mesarifat-ı müteferrika:	42	20
Defter süpürge ve ibrik bedeli:	6	20
Muallim ve mubassırlık vazifesini ifa eden Tevfik efendinin Teşrinievvel'den 11 günlük kiste'l-yevm (kesinti) hesabıyla maaşı:	55	
Muma ileyhın Teşrinisani maaşı:	150	
(Toplam)	604 Kuruş	20 Para

Üç ay zarfında tahsil olunan meblağın miktarı ise min haysi'l-mecmu' (toplam) :

Mustafa Sabri Efendi

Maliye Nazırı Cavit Bey

Muhaddiszade Hasan Efendi

Talat Bey

Kadir Şeyhzade Ali Efendi

Zeynel Abidin Efendi

Ağrıslı Tevfik Efendi

Ahmet Ziya Efendi

Mustafa Asım Efendi

Elmalılı Hamdi Efendi
Antalya Mebusu

7. 013 kuruş 16 paradır.”⁽¹²⁾

G-) ISLAH-I MEDARIS’TE GÖREV ALAN HOCALAR

Mesleklerine göre sahalılarında birer otorite olan: Şeyhzade Zeynel Abidin Efendi, Şeyhzade Rıfat Efendi (idareci konumundaydı ve öğrencilerle daha yakından, ilgileniyordu) Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi (eğitimin yükünü çekiyordu), Refik Bey (Konya Hukuk Mektebi müdürü), Hacı Veyis Efendi, Hadimli Fahreddin Kulu, Kadir Şeyhzade Ali Sami (Yücesoy, Kadir Şeyhzade), Ali Rıza Kudsi, Haciveyizade Mustafa Efendi, Musa Kazım (Şerhiye vekili ve Konya mebusu, avukat), Senirkentli Rıza, Ali Rıza Bey (Kıçımuslali avukat), Bozkırlı Abdullah (Tanrıku) Beşehirli Ömer Lütfi Efendi (Arapça öğretmeni), İbrahim Hakkı Konyalı, Ağrıslı Tevfik Efendi gibi bilginler İslah-ı Medaris’te müderrislik yapıyorlardı. Fransızca öğretmeni bir Ermeniydi. Bu müderrislerin çoğu fahri olarak bu işi yürütüyor ve ücret almıyorlardı.⁽¹³⁾

H-) BU FAALİYETLERİN ÖĞRENCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bütün bu gayretlerin öğrenci üzerinde nasıl bir etki meydana getirdiği ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kalitesini, nasıl artırdığını da Meşrik-i İrfan’dan öğreniyoruz. 17 Mart 1910 günkü nüshasında şöyle denilmektedir:

“Muhterem ahalimizin bu babda evvel ve ahir gösterdikleri hamiyet-i âliye ve muavânet-i dinderâneleri cidden sezavâr-ı şükran olduğu gibi, talebe-i ulum efendilerin de meşhudumuz olan ikdam ve mesaisi mucib-i memnuniyettir. Geçenlerde icra kılınan imtihanlarda ibraz ettikleri ehliyet mesai-yi vakıanın boşa gitmediğini müsbittir. Ahal-i muhteremenin günden güne tezayüd eden muavânâtı talebe-i ulumun bu gayretini daima tezyid edeceği tabiidir.”

Sonuç

Konya İslah-ı Medaris-i İslamiye'sini incelediğimiz bu çalışmada ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetlememiz mümkündür: Yaygın kanaate göre Osmanlı son dönemi eğitim açısından bir gerileme içinde değildir. Gerileme yönündeki vurgunun ideolojik bir önyargı olduğunu İslah-ı medaris incelendiğinde net bir şekilde görülmektedir. Modernleşmenin hep dışarıdan bir baskı unsuru olarak İslam dünyasına girdiği düşüncesi yerine kuruluşundan bu yana Osmanlı devleti-

nin modern dünya sistemine hep bir uyum aradığı yönündedir. Uyum bir medeniyet tasavvuru değişimi anlamında da değerlendirilmemelidir. Vurgu Osmanlı'nın dünya sistemleri içinde eşzamanlı bir dünya medeniyeti olduğunu göstermeye yönelik bir yaklaşımı barındırır.

Osmanlı taşrasında öncü bir il olan Konya'nın değişiminin yönünün yukarıdan olduğu ama taşraının tamamen isteksiz olmadığıdır. İslah-ı Medaris incelendiğinde, devlet gözetiminde ama halktan bürokrasiden ulemadan bir destekle sivil bir eğitim anlayışının ürünü olduğu görülmektedir.

Bu destek her ne kadar kesintiye uğrasa da cumhuriyet tarihi boyunca etkileri devam etmiştir. Burada okuyan öğrenciler değişik kurumlarda görevler almış ülkeye hizmet etmişlerdir. Bir müesseses olarak da İslah-ı Medaris daha sonraki eğitim kurumlarına ilham kaynağı olmuştur.

İslah-ı Medaris kısa öğretim hayatında modern bir okul gibi çalışarak sahasında etkin hocaların denetiminde yetiştirdiği öğrencilerle Konya kültür hayatında derin izler bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- ARABACI, Caner; **Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, (1900-1924)**, Konya 1998.
- BİLGİLİ, İsmail - ÇELİK, Ahmet; **Muhammed Kudsi el-Bozkırlı (Hoca Memiş Efendi)**, Konya, 2008
- DÜZDAĞ, M.ERTUĞRUL; **Ali Ulvi Kurucu Hatıralar**, İstanbul. 2007.
- ERDOĞDU, Muzaffer; **Ebu Bekir Sami Paşa**, Konya Halkevi Dergisi, sayı: 118-119, Ağustos, 1948
- İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşivi
- KOÇKUZU, Ali Osman; **Paşa Dairesi Fahrettin Kulu ve Haciveyizade Mustafa Kurucu Hoca Efendi'lerin Hayatı**, Konya, 2004.
- Meşrik-i İrfan 1909 -1910
- TİĞLİOĞLU, Mustafa M.; **Haciveyizade Mustafa KURUCU (Rh.a)**, Konya, 1983 SÜ. İlahiyat Fakültesi, Basılmamış Lisans Tezi.
- ÖZDAMAR, Mustafa; **Haciveyizade**, İstanbul, 1993
- TİĞLİOĞLU, Mustafa M; **Bozkırda Açan Çiçek, İslah-ı Medaris-i İslamiyye**, İslam Mecmuası, sayı: 145, Eylül, 1995
- UYAR, Veli Sabri; **Konya Bilginleri**, Konya Halkevi Dergisi, sayı: 118-119, Ağustos, 1948
- UZ, Mehmet Ali; **Konya Alim ve Velileri**, Konya, 2004

(Footnotes)

- 1 Meşrik-i İrfan, 3 Teşrinievvel 1909
- 2 Meşrik-i İrfan, 6 Teşrinievvel 1909
- 3 Meşrik-i İrfan, 14 Teşrinievvel 1909
- 4 Meşrik-i İrfan, 20 Teşrinievvel 1909
- 5 Meşrik-i İrfan, 25 Teşrinievvel 1909
- 6 Meşrik-i İrfan, 2 Teşrinisani 1909
- 7 Meşrik-i İrfan, 4 Teşrinisani 1909
- 8 Meşrik-i İrfan, 8 Teşrinisani 1909
- 9 Meşrik-i İrfan, 11 Teşrinisani 1909
- 10 Meşrik-i İrfan, 29 Teşrinisani 1909
- 11 Meşrik-i İrfan, 20 Kânunuevvel 1909
- 12 Meşrik-i İrfan, 6 Kânunusani 1909
- 13 Meşrik-i İrfan, 17 Kânunusani 1909
- 14 Meşrik-i İrfan, 7 Mart 1910
- 15 Meşrik-i İrfan, 21 Mart 1910

(12) Meşrik-i İrfan, 10 Kanunusani 1909

(13) Ali Ulvi Kurucu Hatıralar,1/172-173; Mustafa M. Tiğlioğlu, Haciveyizade Mustafa kurucu (Rh.a), Konya 1983 15-19 Basılmamış lisans tezi (Yeni Asya Gazetesi 29 Eylül -2 Ekim 1971'den naklen)

MEVLEVİ MEKTUPLARI

Abdülbaki Gölpınarlı'nın

Mektupları -8-

ALI IŞIK

18.a:

Hüve'l-Mu'izz Ta'âlâ Şânihu

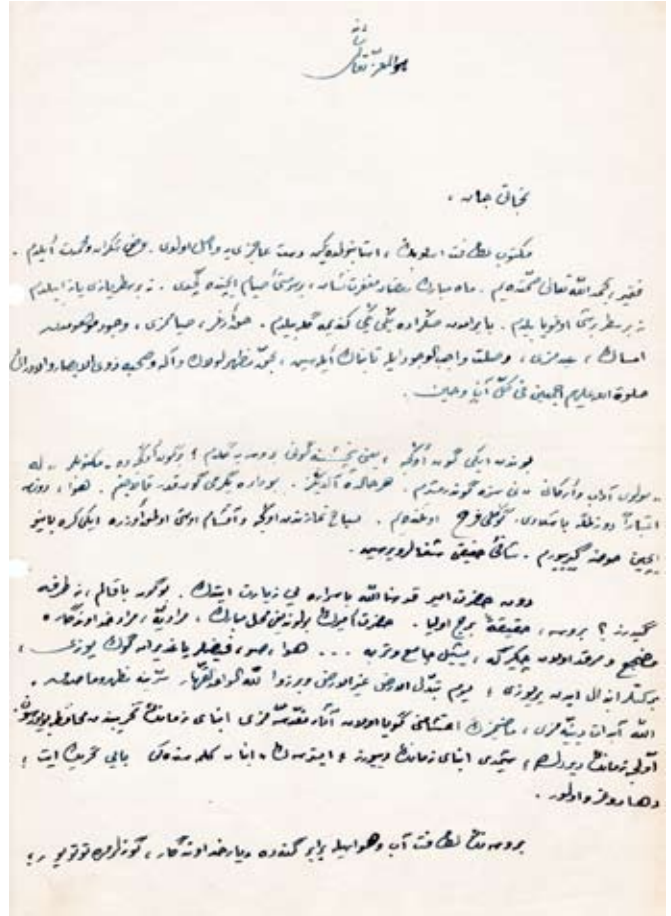
Necati Can,

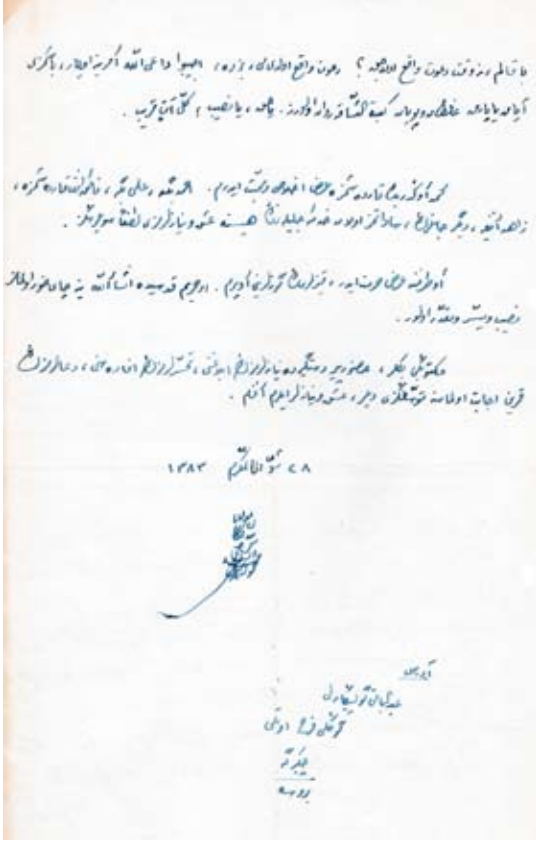
Mektûb-ı letâfet-i üslûbun¹⁷, İstanbul'dayken dest-i âciziye vâsıl oldu. Arz-ı şükran ve mahmedet¹⁸ eylerim. Fakir elhamdü lillahi ta'âlâ sıhhatteyim. Mâh-ı mübârek ramazân-ı mağfîret şânihu¹⁹, bir sermestî-i siyâm²⁰ içinde geçti. Ne bir satır yazı yazabildim, ne bir satır bir şey okuyabildim. Bayramdan sonra da yeni yeni kendime gelebildim. Hak erenler siyâmımızı, vücûd-ı mevhûmdan²¹ imsâk²², vuslatımızı ıydığımızı vuslat-ı vâcibü'l-vücûd²³ ile tâb-nâk²⁴ eylesin, bi-hakk-ı mazhâr-ı levlâk ve âlihi ve sahbîhi zevî'l-ebşâr ve'l-idrâk salavatullahi aleyhim ecma'in²⁵ fi külli ânin ve hîn.

Bundan iki gün önce, yani perşembe günü Bursa'ya geldim; bir gün önce de "Mektuplar"la "Mevlevî Âdâbı ve Erkânı"nı size göndermiştim. Herhâlde aldınız. Burada yirmi gün kadar kalacağım. Hava, dünden itibaren düzelmeğe başladı. Gönlü Ferah Otelindeyim. Sabah namazından önce ve akşamüstü olmak üzere iki kere banyo için havuza giriyorum. Şâfi-i Hakîki²⁶ şifalar versin.

Dün Hazret-i Emîr²⁷ kuddisenallahü bi-esrâruhuyu²⁸ ziyaret ettik. Bugün bakalım ne tarafa gideriz. Bursa, hakikaten burc-ı evliyâ²⁹. Hazret-i Emîr'in bulunduğu mahall-i mübârek, mezâriyye-i Murâd Hüdâvendigâr'a mazca³⁰ ve merkad³¹ olan Çekirge, Yeşil Cami ve Türbe... Hava, su, feyizler yağdıran gökyüzü, bereketler inzâl³² eden yeryüzü; yevme tübeddülül'arzü gayre'l-arzi ve berezû lillahi'l-vâhidi'l-kahhâr³³ sırrına mazhar ve ma-saddak³⁴. Allah âbidât-ı diniyyemizi³⁵, mazimizizin ihtişamını güya olan âsâr-ı mukaddesimizi³⁶ ebnâ-yı zamânın³⁷ tahribinden muhafaza buyursun. Evvelce zamanın derdik; şimdi ebnâ-yı zamân diyoruz; istersen "ebnâ" kelimesindeki ba'yı tahrîk³⁸ et; daha doğru olur.

Bursa'nın letâfet-i âb³⁹ ve havasıyla beraber gene de diyâr-ı Hüdâvendigâr⁴⁰, gözlerimde tütüyor;

18.b:

bakalım, ne vakit davet vaki olacak? Davet vaki oldu mu, ecibü dâ'iyallah⁴¹ emrine uyar, başımızı ayak yaparak galtân⁴² ve pûyân⁴³ ka'betü'l-uşşâka⁴⁴ revân⁴⁵ oluruz. Ya Hakk, ya nasip; külli âtin karîb⁴⁶.

Mehmet Önder Bey kardeşimize arz-ı ihlâs ve mahabbet ederiz. Ahmet Bey'e, Ali Bey'e, Faik Efendi kardeşimize, Zahit Efendi'ye, diğer canların, sâdâtımız⁴⁷ olan hademe-i celilenin⁴⁸ hepsine aşk ve niyazlarımızı lütfen söylersiniz.

Ev tarafına arz-ı hürmet eder, kızlarımın gözle-rinden öperim. O harîm-i kudsîde⁴⁹ inşaallah yine çay-hor⁵⁰ olmamız nasip ve müyesser ve mukadder olur.

Mektubunuzu bekler, huzûr-ı Pîr-i dest-gîrde ni-yazlarımızın ibrâğın, tahassürlerimizin⁵¹ ifadesini, dualarımızın karîm-i icâbet⁵² olmasına tavassutunuzu diler, aşk ve niyazlar eylerim efendim.

28 Şevvâlül-mükerrerem 1383
(13 Mart 1964)

Gölpınarlı / Abd- / ülbaki / bende-i ben- / de-gân-ı
/ Mev- / lânâ

Adres:
Abdülbaki Gölpinarlı
Gönlü Ferah Otel
Çekirge
Bursa

Dipnotlar

- 1 tes'îd: Tebrik etme; sevinçle bayram yapma.
- 2 bâlîğan mâbelâğ: Ferah ferah.
- 3 resm-i huzûr-ı Pîr-i dest-gîr kuddise sırrihül-münîr: Hz. Mevlâna Dergâhî'nin resmi.
- 4 dûr: Uzak.
- 5 mehcûr: Ayrılma, bırakılma.
- 6 mektûbât: Mektuplar. Hz. Mevlâna'nın mektuplarından oluşan eserinin adı da Mektûbât'tır.
- 7 ihvân: Kardeşler olarak, kardeşçe, dostça.
- 8 alî sûrûr-ı mütekebileyin: Karşılıklı (konulmuş, düzenlenmiş) yüce tahtlar.
- 9 huzûr-ı cânân: Sevgilinin (Allah'ın) huzuru.
- 10 saff-i beste-i ihlâs ve mahabbet: Birbirine dostça ve samimiyetle bağlanmış insan dizisi.
- 11 Üd'ünî estecib lekûm: Bana dua edin, kabul edeyim (Mü'min suresi, 60. ayet).
- 12 hâlet-i mestî: Sarhoşluk, uyuşukluk durumu.
- 13 yâd-ı cânân: Sevgiliyi (Allah'ı) anma.
- 14 dem-güzâr: Vakit geçirme.
- 15 Günümüz Türkçesiyle: "Gecen, berat ve kadir (gecesi) olsun, değerini artırsın; günün her zaman bayram olsun, bayramın mübarek olsun."
- 16 du'â-yı hayr: Hayırlı dua.
- 17 mektûb-ı letâfet-i üslûb: Güzel üsluplu mektup.
- 18 mahmedet/mahmidet: Övme, senâ etme, medhetme.
- 19 mâh-ı mübarek ramazân-ı mağfîret şânihu: O şanı yüce kutsal, başışlanma ayı ramazan.
- 20 sermestî-i siyâm: Oruç sarhoşluğu, uyuşukluğu.
- 21 vücûd-ı mevhum: Aslı olmayan gelip geçici, yaratılmış vücut.
- 22 imsâk: Kendini tutmak, el çekmek.
- 23 vuslat-ı vâcibül-vücûd: Varlığı kendinden ve zorunlu vücuda (Allah'a) kavuşma.
- 24 tâb-nâk: Aydınlik, ışıklı, nurlu, parlak.
- 25 Türkçesi: "Eğer sen olmasaydın âlemi yaratmazdım" sırrının mazharı, görüş ve kavrayış sahibi (sevgili peygamberimiz), Allah'ın esenliği bütün vakit ve zamanlarda onun, ailesinin ve dostlarının topluğu üzerine olsunun hakkı için.

- 26 Şâfi-i Hakîki: Gerçek şifa veren (Allah).
- 27 Hazret-i Emîr: Emir Sultan Hazretleri.
- 28 kuddisenallahü bi-esrâruhu: Allah onu sırlarıyla kutsa-sın.
- 29 burc-ı evliyâ: Veliler yıldız kümesi.
- 30 mazca: Yatılacak yer, kabir.
- 31 merkad: Uyku yeri, mezar.
- 32 inzâl: İndirme, indirilme.
- 33 yevme tübeddülül-arzı gayre'l-arzi ve berezû lillahi'l-vâhidil-kahhâr: "Yer başka bir yer, [gökler de (başka gökler)] haline getirildiği, (insanlar) bir ve gücüne karşı durulamaz olan Allah'ın huzuruna çıktıkları gün (Allah bütün zalimlerin cezasını verecektir)"; İbrahim suresi, 48. ayet (Gölpınarlı mezkûr ayeti yazarken "ve's-semavâtü" ibaresini unutmuş. A. I.).
- 34 ma-sadak: Söylenildiği gibi, denildiği şekilde, doğru.
- 35 âbidât-ı diniyye: Dinî abideler.
- 36 âsâr-ı mukaddese: Kutsal eserler.
- 37 ebnâ-yı zamân: Zaman çocukları.
- 38 tahrîk: Hareketli okuma (Rahmetli Gölpinarlı, tarihî eserlerimize karşı insanlarımızın duyarsızlığına oldukça sinirlenmiş olmalı. Zira "ebnâ" kelimesindeki /b/ harfinin hareketli okunması sonucunda "kızlaşmış oğlan" anlamındaki sövgü/hakaret kelimesinin çoğulu ortaya çıkar. A. I.).
- 39 letâfet-i âb: Güzel, hoş su.
- 40 diyâr-ı Hüdâvendîgâr: Hükümdar (Mevlâna)'nın diyarı, Konya.
- 41 ecibü dâ'iyallah: Allah'a çağırana uyun (Ahkâf suresi, 31. ayet).
- 42 galtân: Yuvarlanarak.
- 43 pûyân: Koşarak.
- 44 ka'betü'l-uşşâk: Aşıklar kâbesi, Mevlâna Dergâhı.
- 45 revân: Giden, akan.
- 46 külli âtin karîb: Bütün gelecekler yakındır.
- 47 sâdât: Seyyidler, efendiler.
- 48 hademe-i celîle: Yüce hizmetliler.
- 49 harîm-i kudsî: Kutsal harem dairesi, ev.
- 50 çay-hor: Çay için.
- 51 tahassür: Hasretler, özlemler.
- 52 karîm-i icâbet: Yakın zamanda, hemen kabul olma.